

Міністерство освіти і науки України
Таврійський національний університет імені В.І.Вернадського
Кафедра психології, філософії та суспільних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор навчально-наукового
гуманітарного інституту

Сергій ГУБАРЄВ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 2.1. Порівняльна психологія

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський)

галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

спеціальність С4 Психологія

(шифр та найменування спеціальності)

освітньо-професійна програма Психологія

(назва однієї або декількох)

форма(и) навчання денна та заочна

Київ-2025 рік

**Інформація про розробника(ів) та розгляд і схвалення
робочої програми навчальної дисципліни**

РОЗРОБНИК робочої програми навчальної дисципліни

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук

Марія ШЕПЕЛЬОВА

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук

Протокол № 1 від 25.08.2025

Завідувач кафедри

Олена ВЛАСЕНКО

ПОГОДЖЕНО:

Розглянуто та схвалено на засіданні навчально-методичної ради навчально-наукового гуманітарного інституту

Протокол № 8 від 27.08.2025

Голова НМР

Сергій ГУБАРЄВ

ЗМІСТ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну.
2. Опис навчальної дисципліни.
 - 2.1. Анотація навчальної дисципліни.
 - 2.2. Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни.
 - 2.3. Міждисциплінарні зв'язки:
 - 2.4. Формат проведення дисципліни.
3. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни.
4. Програмні результати навчання.
5. Структура та обсяг навчальної дисципліни.
6. Інформація про індивідуальне завдання.
7. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни.
8. Політика дисципліни.
9. Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувачів.
10. Перелік запитань для підготовки до підсумкового (семестрового) контролю.
11. Рекомендовані джерела інформації.

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну		
1.1. Назва навчальної дисципліни, код в освітній програмі	Порівняльна психологія, ОК 2.1.	
1.2. Статус навчальної дисципліни	Обов'язкова, цикл професійної підготовки	
1.3. Рік навчання, семестр у якому викладається дисципліна	1-й рік навчання, 1-й семестр	
1.4. Обсяг навчальної дисципліни за формами здобуття освіти	очна (денна)	заочна
Кількість кредитів	4	4
Загальна кількість годин, в тому числі:	120	120
• аудиторні години	40	10
лекції	20	6
семінарські	20	4
• самостійна робота	80	110
1.5. Вид підсумкового (семестрового) контролю	1-й семестр – екзамен	
1.6. Інформація про консультації	Згідно затвердженого графіка консультацій	
1.7. Мова викладання	українська	
1.8. Прізвище, ім'я, по батькові викладача (науковий ступінь, вчене звання, посада)	Шепельова Марія Володимирівна, кандидат психологічних наук	
1.9. Контактна інформація викладача	shepelova.mariia@tnu.edu.ua	

2. Опис навчальної дисципліни

2.1. Анотація дисципліни. Програму навчальної дисципліни «Порівняльна психологія» складено відповідно до освітньої програми «Психологія» підготовки бакалавра галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини.

Предметом порівняльної психології є вивчення закономірностей походження та розвитку психіки у філогенезі (історичному розвитку видів) та онтогенезі (індивідуальному розвитку), а також аналіз спільного та відмінного в психічній діяльності тварин і людини.

Вивчення дисципліни дає можливість здобувачеві вищої освіти ознайомитися з загальною характеристикою психічної діяльності людини та тварин та її розвитком в онтогенезі, основними стадіями філогенетичного розвитку психіки.

2.2. Мета, завдання та цілі вивчення дисципліни

Мета: розкрити зміст порівняльної психології як галузі психологічної науки, розглянути загальну характеристику психічної діяльності людини та тварин, розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі, ознайомити студентів з основними формами та механізмами поведінки тварин, розглянути еволюційний розвиток психіки, розкрити основні стадії філогенетичного розвитку психіки, сприяти формуванню загальної психологічної культури студентів, їхньої готовності до професійної діяльності.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- формування уявлень про зміст порівняльної психології як галузі психологічної науки;
- аналіз психічної діяльності людини та тварин, розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі;
- ознайомлення з основними формами та механізмами поведінки тварин;
- визначення специфіки елементарного мислення та комунікативної поведінки тварин;
- ознайомлення з еволюційним розвитком психіки, стадіями філогенетичного розвитку психіки;
- розвиток професійного мислення студентів, набуття ними досвіду використання психологічних знань для вирішення конкретних завдань навчальної та майбутньої професійної діяльності;
- сприяння професійному самовизначенню студентів і набуттю ними професійної ідентичності фахівця з психології.

2.3. *Міждисциплінарні зв'язки:*

Постреквізити: Педагогічна психологія
Психодіагностика
Вікова психологія
Навчальна (ознайомча) практика

2.4. *Формат проведення дисципліни*

Заняття проводяться в змішаному форматі (в аудиторії й онлайн), синхронно й асинхронно (зустріч в аудиторії чи Гугл-класі, або самостійне вивчення матеріалу та виконання завдань).

Під час навчання використовуються наступні форми та методи: презентації, бесіди і дискусії, індивідуальні науково-дослідні завдання, розв'язання психологічних задач (кейсів).

Віртуальне навчальне середовище використовуватиметься у разі роботи в режимі онлайн – GoogleClassroom. У онлайн режимі лекції / семінарські заняття можуть бути проведені за допомогою програм електронної комунікації GoogleMeet.

Поточна комунікація з викладачем здійснюється через Classroom та корпоративну пошту.

3. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі при вивченні дисципліни відповідно до освітньої програми

Інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні та спеціальні компетентності, що формуються у процесі вивчення дисципліни:

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Здатність бути критичним і самокритичним.

СК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК 4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

4. Програмні результати навчання відповідно до освітньої програми

ПР 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР 7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

Шифр ПРН	Програмні результати навчання	Методи навчання	Засоби діагностики/методи оцінювання
ПРН2	Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	Пояснення Дискусія	Питання для обговорення (семінар) Проблемні завдання Тести
ПРН3	Здійснювати пошук	Пояснення	Складання

	інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань		словника
ПРН4	Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел	дискусія за результатами обговорення кейсів	Есе

5. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма						Заочна форма				
	усьо го	у тому числі					у тому числі				
		Л	П р	С	Лб	СР	Л	Пр	С	Л б	СР
1	2	3	4	5	6	7	9	10	1 1	1 2	13
Тема 1. Порівняльна психологія як галузь психологічної науки	12	2		2	-	8	2				8
Тема 2. Загальна характеристика психічної діяльності людини та тварини	12	2		2	-	8			2		10
Тема 3. Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі.	12	2		2	-	8					14
Тема 4. Основні форми поведінки тварин	12	2		2		8	2				10
Тема 5. Механізми поведінки тварин. Індивідуальна пам'ять та навчіння.	12	2		2		8					12
Тема 6. Елементарне мислення тварин.	12	2		2		8	2				10
Тема 7. Комунікативна поведінка тварин.	12	2		2		8					12
Тема 8. Еволюційний розвиток психіки.	12	2		2		8			2		10
Тема 9. Характеристика	12	2		2		8					12

філогенетичних стадій розвитку психіки.											
Тема 10. Еволюція психіки і антропогенез.	12	2		2		8					12
РАЗОМ годин	120	20	-	20	-	80	6	-	4	-	110
кредитів	4										
Підсумковий (семестровий) контроль	Екзамен										

5.1. Тематика семінарських занять

П/н	Теми семінарських занять	Кількість годин за формами здобуття освіти	
		Очна (денна)	заочна
1	Предмет, завдання, методи порівняльної психології	2	
2	Загальна характеристика психічної діяльності людини та тварини	2	2
3	Розвиток психічної діяльності тварин в онтогенезі	2	
4	Основні форми поведінки тварин	2	
5	Механізми поведінки тварин. Індивідуальна пам'ять та навчання	2	
6	Елементарне мислення тварин	2	
7	Комунікативна поведінка тварин	2	
8	Еволюційний розвиток психіки	2	2
9	Характеристика філогенетичних стадій розвитку психіки	2	
10	Еволюція психіки і антропогенез	2	
	УСЬОГО	20 год	4 год.

5.2. Тематика самостійної роботи здобувачів

п/н	Зміст навчального матеріалу	Вид діяльності	Кількість годин за формами здобуття освіти	
			очна (де)	заочна
1	Порівняльна психологія як галузь психологічної науки	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами,	8	8

		складання термінологічного словника основних понять теми		
2	Порівняльний аналіз емоцій тварини і людини	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, написання короткої аналітичної статті.	8	10
3	Порівняння розвитку психіки тварин і людини	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, створення порівняльної таблиці, написання есе	8	14
4	Аналіз агресивної та захисної поведінки тварин	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, підготовка презентації з прикладами	8	10
5	Аналіз експериментів з навчіння тварин	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, підготовка реферату або презентації	8	12
6	Використання інструментів тваринами	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, підготовка презентації з прикладами	8	10
7	Порівняльний аналіз мови тварин та людини	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, створення порівняльної таблиці, написання есе	8	12
8	Аналіз відеоматеріалів з еволюційного розвитку психіки	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, перегляд відеоматеріалів, складання короткого звіту про еволюційні зміни психічних функцій	8	10
9	Аналіз поведінки тварин	Опрацювання теми за	8	12

	на різних стадіях розвитку психіки	підручником і першоджерелами, підготовка презентації з прикладами		
10	Вищі форми психічної діяльності людини в еволюційно-порівняльному контексті: творче мислення та поведінка в умовах невизначеності	Опрацювання теми за підручником і першоджерелами, створення порівняльної таблиці, написання висновку, структурований аналіз наукових статей з посиланнями на джерела	8	12
	Всього		80	110

7. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни

Засоби навчання:

У разі роботи в режимі онлайн використовується віртуальне навчальне середовище – GoogleClassroom. У онлайн режимі лекції / семінарські заняття можуть бути проведені за допомогою програм електронної комунікації GoogleMeet. У режимі дистанційного навчання вивчення курсу додатково передбачає приєднання кожного здобувача вищої освіти до програми GoogleMeet (для занять у режимі відеоконференцій). У цьому випадку здобувач має самостійно потурбуватися про якість доступу до інтернету. Для роботи в дистанційному форматі потрібні ноутбук / персональний комп'ютер / мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання домашніх завдань,
- виконання завдань самостійної роботи,
- проходження тестування (поточний, підсумковий контроль) тощо.

Також використовується корпоративна пошта, месенджерTelegram, що забезпечує можливість листування з викладачем.

В офлайн режимі для проведення занять використовуються матеріально-технічні ресурси: аудиторії, оснащені мультимедійним обладнанням, що відповідають санітарно-гігієнічним нормам, створюють фізичний простір, необхідний для досягнення, передбачених ОП, програмних результатів навчання. Придбані меблі відповідають ергономічним вимогам, а їх кількість достатня для розміщення ліцензованого обсягу здобувачів.

Приміщення забезпечені Інтернетом (wi-fi). Wi-Fi адаптерTR Link TL-WIN722N Wireless N Adapter 150 Mbps USB 2/0

Інформаційне та навчально-методичне забезпечення:

- 1) Робоча програма та силабус дисципліни
- 2) Плани семінарських занять (у тому числі завдання для самостійної роботи)
- 3) Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи
- 4) Перелік основної й додаткової літератури вказано в робочій програмі, силабусі, планах семінарських занять
- 5) Джерела інформації в електронному форматі розміщено в Гугл-класі (мінімальний перелік)

8. Політика дисципліни.

Політика щодо академічної доброчесності	Обов'язковим є прояв нульової толерантності до жодних форм порушення академічної доброчесності. Очікується, що доповіді до семінарських занять та завдання для самостійної роботи здобувачів будуть самостійними, їх власними оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Під час тестування, підготовки до відповіді на екзамені користування зовнішніми джерелами заборонено. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача є підставою для її незарахування викладачем.
Політика використання інструментів штучного інтелекту виконанні завдань дисципліни	Інструмент ШІ має обмежене застосування у навчальному процесі. Його застосування доцільне: 1) з метою первинного ознайомлення зі змістом теми для самостійного опрацювання для складання плану роботи (з подальшим порівнянням з науковими текстами); 2) у випадку аналізу розгляду поняття в різних контекстах – при складанні словника психологічних термінів; 3) при розгляді дискусійних питань психологічної науки – для формулювання питань для обговорення під час семінарського заняття.
Політика щодо використання матеріалів з джерел відкритого доступу	Користувачі мають можливість вільно читати, завантажувати, копіювати контент з навчальною та науковою метою, а також розповсюджувати його з обов'язковим посиланням на використані джерела
Політика дотримання принципів та норм етики і професійної деонтології	Під час занять здобувачі діють із позицій академічної доброчесності, професійної етики та деонтології, дотримуються правил внутрішнього розпорядку Університету. Ведуть себе толерантно, доброзичливо та виважено у

	спілкуванні між собою та викладачами, а також реагують належним чином, якщо стають свідками дій порушення професійної етики з боку інших здобувачів чи викладачів. У випадку епідеміологічного режиму виконують всі настанови протиепідеміологічних дій: носять маски, дотримуються соціальної дистанції, використовують антисептики тощо.
Політика щодо відвідування	Здобувачі повинні відвідувати усі лекції, семінари та інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. Недопустимими є пропуски та запізнення на заняття з поважних причин. Користування мобільними пристроями під час заняття неприпустиме (за виключенням випадків, коли це пов'язане з виконанням завдання викладача).
Політика дедлайну	Завдання має бути виконане у встановлені строки та розміщене у письмовому вигляді у відповідній вкладці в Гугл-класі. Обов'язковим є усний захист не менше трьох семінарів. Усі інші доповіді до семінару разом з презентаціями прикріплюються у Гугл-клас не пізніше ніж через тиждень після того як відбувся семінар з відповідної теми (у випадку недотримання термінів оцінка знижується на 1 бал з кожного завдання). Аналогічним є дедлайн щодо виконання завдань для самостійної роботи.
Політика визнання та перезарахування здобувачу результатів навчання з навчальної дисципліни	Визнаються результати навчання здобувача, здобуті в інший період, в іншому ЗВО або під час академічної мобільності відповідно до Положення про організацію освітнього процесу та Положення про академічну мобільність.
Політика визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті	Визнання результатів відповідно до Положення про визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті в Університеті.
Порядок відпрацювання пропущених занять	Відпрацювання пропущених занять з поважної причини у вигляді захисту семінарського заняття проводиться на останньому семінарському занятті (або під час проведення консультацій) Відпрацювання пропущених занять без поважної причини відбувається шляхом письмового виконання завдань, передбачених темою заняття. Перевірка виконаних завдань відбувається згідно графіку консультацій. Ці завдання не

	зараховуються як такі, що були захищені!
Політика оцінювання	Політика щодо оцінювання здобувачів освіти відповідає положенням, розробленим Міністерством освіти і науки та базується на формульованому оцінюванні (самооцінювання і взаємооцінювання) , яке передусім підсумковому оцінюванню. Оцінювання має бути позитивним за принципом , фокусуючись на досягненнях, а не на невдачах. Усі види оцінювання ґрунтуються на чітко встановлених критеріях та показниках, що диференційовані за різними типами завдань
Політика щодо оскарження результатів оцінювання	<i>Перескладання підсумкової оцінки з метою її підвищення не допускається, окрім ситуацій передбачених нормативними документами Університету, або неявки на підсумковий контроль з поважної причини.</i> Оскарження результатів оцінювання відбувається відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Університеті, Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю з екзамену чи заліку.
Політика про можливість навчання осіб із особливими освітніми потребами	Реалізується шляхом організації комфортного, інклюзивного та розвиваючого освітнього середовища, забезпечення заходів, спрямованих на попередження психологічного травмування створення адаптованої матеріально-технічної бази (пандуси) та надання комплексної підтримки (психологічної, соціальної).

9. Система та критерії оцінювання результатів навчання здобувача.

9.1. Види контролю, які використовуються під час вивчення дисципліни, та форма підсумкового (семестрового) контролю за навчальною дисципліною.

Поточний контроль, формульоване оцінювання, підсумковий контроль у формі екзамену

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і за результатами виконання завдань самостійної роботи. Передбачені такі види контрольних заходів: усна співбесіда під час лекційних занять, усний захист повідомлень за темою семінарського заняття, використання питань для самоперевірки і взаємного оцінювання, перевірка письмового звіту за результатами виконання письмових завдань, перевірка словника, перевірка есе тощо.

Семестровий контроль з дисципліни проводиться у формі екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою і в терміни, встановлені навчальним планом. Порядок проведення екзамену визначається Положенням про організацію освітнього процесу в ТНУ імені В.І.Вернадського.

Екзамен проводиться у письмовій формі. Кожен білет вкладається 40 тестових питань закритої форми. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал

Здобувач, який **не набрав прохідного мінімуму (36 балів)** з навчальної дисципліни, до екзамену не допускається. Він отримує незадовільну оцінку і вважається таким, що має академічну заборгованість. Для ліквідації академічної заборгованості здобувач освіти має набрати мінімальну кількість балів – 36 і скласти екзамен за питаннями, поданими в робочій програмі.

9.2. Методи контролю та оцінювання

усне опитування: самооцінювання і взаємооцінювання

перевірка письмових робіт: доповідь до семінару, презентація, есе конспект, словник тощо

метод програмованого контролю: тестовий контроль

9.3. Критерії оцінювання навчальної діяльності здобувачів, в межах окремих форм здобуття освіти та видів навчальних занять, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни.

Критерії оцінювання для кожного виду робіт

Оцінювання результатів **поточної роботи** (завдань, що виконуються на семінарських заняттях, результати самостійної роботи здобувачів) проводити за критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

Критерії оцінювання завдань репродуктивного характеру :

Критерій	100%	80%	60%	40%	0%
Факт виконання завдання: вчасність, повнота (змістовність, ґрунтовність),	Повністю і вчасно	Повністю/ вчасно	Повністю/ невчасно	Частково/ невчасно	Невиконано
Відповідність вимогам: різноманітність джерел, здатність оперувати фактами і відомостями, аналізувати, виявляти причинно-наслідкові зв'язки, робити узагальнення, формулювати висновки	Без зауважень	Несуттєві недоліки	Суттєві пом	Суттєві помилки	

Завдання творчого характеру

Критерій	100%	80%	60%	40%	0%
Факт виконання завдання: вчасність,	Повністю і вчасно	Повністю/ вчасно	Повністю/ невчасно	Частково/ невчасно	Невиконано

повнота, Обґрунтованість відповіді: аргументованість суджень і переконливість доказів, конкретність висновків	Не викликає сумніву	Наявна	Фрагментарна	Сумнівна	Відсутня
Творчий підхід і рівень активності на занятті: доповідь не обмежена матеріалами підручника, продемонстровано зв'язок теорії з практикою; участь у дискусіях та доповненні відповідей інших	Дуже високий	високий	середній	низький	відсутній
Індивідуальний стиль: нестандартний підхід у подачі матеріалу, специфічність способу виконання завдання	Чітко простежується	Простежується	Скоріше простежується	Майже не простежується	відсутній

Захист доповіді, активність на занятті (5 б.)

Підготовка презентації (3 б.)

Написання есе (4 б.)

Складання порівняльної таблиці (4 б.)

Критичний аналіз першоджерел (10 б.)

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів *підсумкового (семестрового) контролю*, є такі:

- виконання всіх *видів навчальної роботи*, що передбачені програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер *знань* навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних джерелах, вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- *характер відповідей* на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);

- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати *достовірність* одержаних результатів

9.4. Особливості набору балів за видами навчальної діяльності здобувача для кожної форми здобуття освіти та форми підсумкового (семестрового) контролю.

Розподіл балів за темами занять для екзамену

Поточне оцінювання та самостійна робота											Всього балів	
											За підс. зм. модулів / тем занять та СР	Екзамен
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	СР		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10		40
50										10		
Порогові бали											0-60	0-40
Загальна рейтингова оцінка											100	

9.5. Шкала оцінювання результатів підсумкового контролю, що використовується в Університеті

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою		Значення оцінки
		для екзамену	для заліку	
A	90 - 100 балів	«відмінно»/ «excellent»	«зараховано»/«passed»	Відмінно - відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
B	80 - 89 балів	«добре»/ «good»		Дуже добре - достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок
C	75 - 79 балів			Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69 - 74 балів	«задовільно»/ «satisfactorily»		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності

E	60 - 68 балів			Достатньо - мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59 балів	«незадовільно»/ «unsatisfactory» (з можливістю повторного складання)	«не за- раховано»	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29 балів	«незадовільно»/ «unsatisfactory» (з обов'язковим повторним курсом)	/ «failed»	Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням курсу

10. Перелік запитань для підготовки до підсумкового (семестрового) контролю

1. Предмет і завдання порівняльної психології.
2. Спільне і відмінне між порівняльною психологією, зоопсихологією та етологією.
3. Основні питання, які вивчає порівняльна психологія.
4. Методи вивчення психіки тварин і людини.
5. Зміст поняття «імпринтинг».
6. Уроджена і набута поведінка.
7. Поняття інстинкту.
8. Внутрішні чинники інстинктивної поведінки.
9. Відмінності інстинктивної і набутої поведінки.
10. Зовнішні чинники інстинктивної поведінки.
11. Фази інстинктивної поведінки.
12. Уроджений пусковий механізм.
13. Пластичність інстинктивної поведінки.
14. Охарактеризуйте ключові подразники.
15. Вироблення умовного рефлексу в дослідах І. Павлова.
16. Оперантна поведінка в дослідах Б. Скінера.
17. Научіння. Загальна характеристика процесу научіння.
18. Види научіння.
19. Роль наслідування у становленні психіки.
20. Розвиток психічної діяльності у пренатальному періоді.
21. Пренатальний розвиток рухової активності.
22. Пренатальний розвиток сенсорних можливостей.
23. Пренатальний розвиток елементів спілкування.
24. Особливості постнатального розвитку поведінки тварин.
25. Ранні форми научіння.
26. Сутність дресирування.
27. Поняття навички.
28. Поняття звикання.
29. Сутність імітації як процесу научіння.
30. Ранні форми спілкування.
31. Дослідницька поведінка та орієнтація.
32. Розвиток психічної діяльності в ювенільному періоді.

33. Пізнавальне значення ігрової активності.
34. Порівняльнопсихологічні аспекти ігор тварин і людей.
35. Репродуктивна поведінка тварин і статевий відбір.
36. Репродуктивні цикли у тварин.
37. Піклування про потомство у тварин.
38. Угруповання тварин, їх ознаки.
39. Скупчення тварин.
40. Територіальна поведінка.
41. Домінування та ієрархія.
42. Дослідницька поведінка.
43. Агресивна та альтруїстична поведінка.
44. Поведінка в конфліктних ситуаціях.
45. Популяція та її структура.
46. Індивідуальна дистанція та індивідуальна ділянка.
47. Міграції тварин.
48. Поняття спонукання. Моделі мотиваційної поведінки тварин.
49. Міжпопуляційні взаємодії.
50. Фізіологічні основи мотивації.
51. Генотип і фенотип поведінки.
52. Феномени генетичної та індивідуальної пам'яті.
53. Пам'ять і навічання як функції головного мозку.
54. Роль генотипу у формування здатності до розумової діяльності.
55. Структурно-функціональні основи пам'яті.
56. Види пам'яті.
57. Залежність мозку від властивостей зовнішнього середовища.
58. Форми індивідуальнопристосувальної діяльності.
59. Диференційовані умовні рефлекси.
60. Визначення поняття «мислення тварин».
61. Вивчення здібностей тварин до узагальнення та абстрагування.
62. Опис «інсайту» в дослідках В. Келера.
63. Індивідуальні відмінності в когнітивних здібностях тварин.
64. Здатність тварин до символізації.
65. Регуляція довільної поведінки.
66. Організованість поведінки та індивідуальна дистанція.
67. Взаємодія індивідів у спільнотах.
68. Основні концепції періодизації психічного розвитку у філогенезі.
69. Психічний розвиток на стадії елементарної сенсорної психіки.
70. Психічний розвиток на стадії перцептивної психіки.
71. Проблема інтелекту тварин.
72. Елементи свідомості тварин.
73. Здатність тварин до самовпізнання.
74. «Соціальні знання» і життя у спільнотах.
75. Елементи еволюції нервової системи та їх зв'язок з еволюцією поведінки.
76. Шлях до людини: роль середовища і поведінки.

77. Відмінності спільнот тварин і людської спільноти.
78. Чинники становлення сім'ї людини.
79. Становлення та розвиток мови людини.
80. Психологічні механізми творчого мислення людини у світлі еволюції психіки.

11. Рекомендовані джерела інформації:

Основна література

1. Ільєнко М.М., Савелюк Н.М. Зоопсихологія з елементами порівняльної психології: навч. Посібник Київ : Ліра-К, 2017. 207 с.
2. Коляденко Н. В. Зоопсихологія та порівняльна психологія: підручник. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. 508 с.
3. Конспект лекцій з дисципліни «Зоопсихологія і порівняльна психологія з основами анімалогії» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 «Реабілітаційна психологія» / Світлана Ліщук, Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2024. 66 с. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/14431/1/>
4. Крюкова М. А. Порівняльна психологія (зоопсихологія) (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра факультету психології, політології та соціології. Одеса: Фенікс, 2021. 31 с.
5. Легедзевич Г. Я., Закалик Г. М. Порівняльна психологія та психофізіологія. Львів: Видавництво «Львівська політехніка», 2021. 287 с.
6. Москалець В. П. Зоопсихологія та порівняльна психологія [текст]: підручник. Івано-Франківськ: Електронна бібліотека Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2025. 248 с. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/20283>
7. Панчук Н. П. Порівняльна психологія: Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2019. 206 с.
8. Шепельова М. В. Порівняльна психологія: Методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять та самостійної роботи студентів для здобувачів вищої освіти зі спеціальності С4 Психологія. Київ: ТНУ імені В.І. Вернадського, 2025. 30 с.
9. Freeberg T., Ridley A., d'Ettorre P. The Routledge International Handbook of Comparative Psychology. Taylor and Francis, 2022. 416 p. URL: <https://www.perlego.com/book/3590292/the-routledge-international-handbook-of-comparative-psychology-pdf>
10. Papini M. Comparative Psychology. Evolution and Development of Brain and Behavior. Routledge, 2020. 656 p. URL: <https://www.perlego.com/book/1693505/comparative-psychology-evolution-and-development-of-brain-and-behavior-3rd-edition-pdf>

Допоміжна література

1. Губко О. Т. Основи зоопсихології. Навчальний посібник / За ред. С. І. Болтівця. К. : Світогляд, 2006. 190 с.
2. Корж О.П. Етологія тварин. Суми : Університетська книга, 2016. 236 с.
3. Моляко В. О., Шепельова М. В., Третяк Т. М. Творче мислення особистості у процесі розв'язування задач. Науковий журнал «Габітус». Вип. 51, 2023. С. 59-63. URL: [9.pdf \(habitus.od.ua\)](#)
4. Помогайбо В. М., Петрушов А. В., Власенко Н. О. Основи антропогенезу: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2015. 144 с. URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6330/1/Основи%20антропогенезу_підручник.pdf

5. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Словник-довідник з психології. К.: Каравела, 2016. 320 с.
6. Шевців М. В., Філоненко М.М. Зоопсихологія з основами етології: підручник. К.: «Центр учбової літератури», 2013. 242 с.
7. Шепельова М. В. Вплив суб'єктивних орієнтирів на розуміння студентами невизначених ситуацій. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. Т. 34 (73), №1, 2023. С. 172-177
8. Шепельова М. В. Класифікація потреб студентів в умовах невизначеності. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія. Т. 33 (72), №4, 2022. С. 65-69.
9. Шепельова М. В. Особливості розуміння студентами невизначених ситуацій. Функціонування творчого мислення в умовах інформаційної невизначеності : монографія / В. О. Моляко, Ю. А. Гулько, Н. А. Ваганова [та ін.] ; за ред. В. О. Моляко. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. С. 123-146. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/742710>
10. Шепельова М. В. Індикатори творчого мислення студентів при вирішенні експериментальних завдань. Журнал соціальної та практичної психології, №3, 2024. С. 63-68. DOI <https://doi.org/10.32782/psy-2024-3-10>
11. O'Connell C. Wild Rituals. Chronicle Books LLC, 2021. 264 p. URL: <https://www.perlego.com/book/1841553/wild-rituals-10-lessons-animals-can-teach-us-about-connection-community-and-ourselves-pdf>
12. Weiss, B. Natural Behavior. Universal-Publishers, 2018. 144 p. URL: <https://www.perlego.com/book/3258971/natural-behavior-the-evolution-of-behavior-in-humans-and-animals-using-comparative-psychology-and-behavioral-biology-pdf>

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. URL: appspsychology.org.ua
2. Вчені записки Таврійського національного університету: серія Психологія. URL: Головна (vernadskyjournals.in.ua)
3. Доісторичні тварини, які жили на території України. Про Україну! URL: https://www.youtube.com/watch?v=2MwO-Ta_tSY
4. Перетворення: наука змін. BBC. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Uxpjfwf_6nM&list=PLr_0qRb7t31A9I36UBoqhaVY_lBHw8DWF&index=12
5. Планета горобців. UA documental. URL: https://www.youtube.com/watch?v=_LNs2ZLsl2I&list=PLr_0qRb7t31A9I36UBoqhaVY_lBHw8DWF&index=13
6. Психологічний часопис. URL: [ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЧАСОПИС \(apsijournal.com\)](http://apsijournal.com)